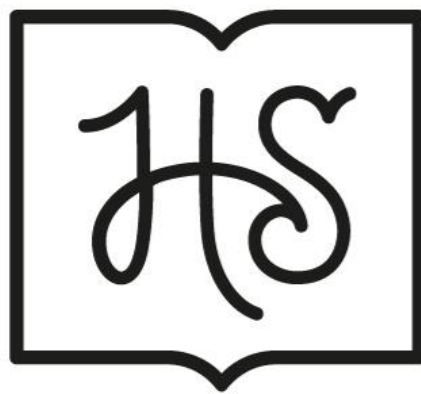

HISTORIA SCHOLASTICA

2/2018

Ročník / Volume 4

Praha / Prague 2018

Historia scholastica

Č. / No. 2/2018

Roč. / Vol. 4

Redakční rada / Editorial Board

Vedoucí redaktor / Editor-in-chief: doc. PhDr. Tomáš Kasper, Ph.D. (Technická univerzita v Liberci)

Zástupce vedoucího redaktora / Deputy Editor: PhDr. Markéta Pánková (Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského v Praze)

Prof. PhDr. Milena Lenderová, CSc. (Univerzita Pardubice)

Prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc. (Univerzita Pardubice)

Doc. PhDr. Růžena Váňová, CSc. (Filosofická fakulta University Karlovy v Praze)

Doc. Mgr. Jaroslav Šebek, Ph.D. (Univerzita Karlova v Praze a Akademie věd ČR)

Doc. PhDr. Dana Kasperová, Ph.D. (Technická univerzita v Liberci)

Mgr. Magdaléna Šustová (Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského v Praze)

Doc. PhDr. Martin Holý, Ph.D. (Historický ústav Akademie věd ČR)

Mezinárodní redakční rada / International Editorial Board

Prof. PhDr. Jaroslav Pánek, DrSc., dr.h.c. (Historický ústav Akademie věd ČR)

Prof. Dr. Jürgen Oelkers (Emeritus Professor Universität Zürich)

Prof. Dr. András Németh (Eötvös Loránd Tudományegyetem Budapest)

Prof. Dr. Simonetta Polenghi, Ph.D. (Università Cattolica del Sacro Cuore Milano)

Prof. Dr. Andreas Hoffmann-Ocon (Pädagogische Hochschule Zürich)

Prof. Dr. Edvard Protner (Univerza v Mariboru)

Prof. Dr. Eva Matthes (Universität Augsburg)

Prof. Dr. Dr.h.c. Ehrenhard Skiera (Univ. Prof. a.D. Europa-Universität Flensburg)

Prof. PhDr. Blanka Kudláčková, Ph.D. (Trnavská univerzita v Trnavě)

Prof. Dr. Gerald Grimm (Universität Klagenfurt)

Prof. Andreas Fritsch (Deutsche Comenius Gesellschaft)

Dr. Marta Brunelli, Ph.D. (University of Macerata)

Výkonný redaktor / Executive Editor: Mgr. Lucie Krausová (Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského v Praze)

Vydavatelé / Publishers:

Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského

Valdštejnská 20, 118 00 Praha 1, www.npmk.cz

IČ 61387169

Technická univerzita v Liberci

Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická

Studentská 1402/2, 461 17 Liberec 1, www.tul.cz

IČ 46747885

ISSN 2336-680X

Časopis **Historia scholastica** vychází 2x ročně. Toto číslo vyšlo 31. prosince 2018.

Časopis **Historia scholastica** je zařazen do mezinárodních vědeckých databází Ulrich's Periodical Directory, EBSCO a ERIH Plus.

Obsah

ÚVODNÍK	5
Tomáš KASPER, Dana KASPEROVÁ a Markéta PÁNKOVÁ	
STUDIE:	8
Československá obec učitelská – aktér a „garant“ profesionalizace učitelstva Dana KASPEROVÁ	
Hudba a děti první republiky: nové koncepce hudební výchovy v Československu z etnomuzikologické perspektivy	18
Zita SKOŘEPOVÁ	
Osvetový zväz pre Slovensko a zjazdy osvetových pracovníkov na Slovensku v medzivojnovom období ČSR	31
Eduard LUKÁČ	
Význam periodika „Náš ľud – ľudovýchovný vestník pre Slovensko“ pre osvetovú činnosť na Slovensku (s dôrazom na nezamestnanosť)	46
Katarína MAYER	
Prínos Alojza Zbaviteľa k rozvoju osvetovej činnosti na Slovensku v medzivojnovom období	58
Vladimír FRK a Martina LENHARDTOVÁ	
„Cikánská škola“ v Užhorodu. Československý pokus o vzdelání Romů na Podkarpatské Rusi	65
Jana BARTOŠOVÁ	
Od porodní báby k porodní asistentce	75
Milena LENDEROVÁ	
Chlapecká výchovna v Hradci Králové – příklad sociálněpedagogické činnosti v meziválečném období	87
Pavla KORITENSKÁ	
VARIA:	95
Ondrej Pavlík (1916–1936) – zrod učiteľa a pedagóga Vladimír MICHALIČKA	

Pokusná diferencovaná škola měšťanská v Horní Čermné	101
Růžena VÁŇOVÁ	

REPORT:	109
Konference Nová škola v nové Evropě – rok 1918 a otázka reformy vzdělávání a výchovy v meziválečném období	
Magdaléna ŠUSTOVÁ	

VARIA:

Ondrej Pavlík (1916–1936) – zrod učiteľa a pedagóga

Vladimír MICHALIČKA^a

^a Bratislava, Slovenská republika

Ondrej Pavlík (1916–1996) – slovenský učiteľ a pedagóg, v čase SNP inicioval poštátnenie školstva na Slovensku a po oslobodení sa ako člen KSČ podieľal na formovaní socialistického školstva a pedagogického myslenia, vydal monografiu Vývin sovietskeho školstva a pedagogiky (1945). Pôsobil v štruktúrach školského rezortu (povereníctvo školstva a osvetu, povereníctvo informácií, ministerstvo školstva, vied a umení) a v straníckej hierarchii. V období kultu osobnosti bol vylúčený zo strany, prešiel do oblasti pedagogického výskumu a na akademickú pôdu, v roku 1968 bol rehabilitovaný a stal sa podporovateľom Husákovho normalizačného konceptu. Je autorom mnohých teoretických prác zo všeobecnej pedagogiky, didaktiky, teórie výchovy a vplyvu vedecko-technickej revolúcie (VTR) na výchovu a školstvo. Jeho posledným dielom, pripraveným s autorským kolektívom, je dvojdielna Pedagogická encyklopédia Slovenska (1984, 1985).

Úvodom

Ondrej Pavlík je dnes v mnohých ohľadoch kontroverznou, ale zároveň aj výraznou osobnosťou spojenou s protifašistickým odbojom na Slovensku, s budovaním povojnového socialistického školstva, keď sa stal spoluvypracovateľom koncepcie jednotnej školy, a s vývinom pedagogického myslenia v Československu. Jeho život, dielo a miesto v dejinách školstva a pedagogiky na Slovensku čaká na hlbšie a objektívnejšie zhodnotenie. Príspevok vo veľmi hrubých rysoch, na základe nateraz dostupných archívnych materiálov, načrtáva hlavné línie jeho školských a študijných rokov.

Počiatočná životná fáza O. Pavlíka

Život O. Pavlíka odzrkadľuje neľahké sociálne pomery. Narodil sa vo Zvolenskej Slatine (dnes okr. Zvolen) 1. apríla 1916 do rodiny drobného roľníka a príležitostného námezdného robotníka a domácej. Otec Pavol Pavlík (1873–1958) pochádzal rovnako zo Zvolenskej Slatiny. Vo svojom životopise Ondrej Pavlík o svojom otcovi uvádza, že „pred prvou svetovou vojnou bol dvakrát v Amerike ako vystaňovalec. Peniaze, čo zarobil, boli však vojnou pri výmene znehodnotenú. Po vojne, keďže sa z malého roľníctva nedalo vyžiť, pracoval ako pomocný robotník, murár ‚naturista‘ na dedinských stavbách“.¹ Matka Mária Pavlíková, rod. Straková, (1879–1957) pochádzala z neďalekej Očovej, starala

¹Vlastný životopis z 9. 10. 1951. Fond O. Pavlík. Bez sign., kr. 9. Slovenský národný archív, Bratislava.

sa o domácnosť. Z ich spolužitia pochádzali štyri deti, pričom Ondrej bol najmladším benjamínkom. V časoch medzivojnovnej ČSR, najmä na prelome 20. a 30. rokov, sa rodina musela riadne obracať, najmä v čase hospodárskej krízy, aby si zaistila živobytie. Celkom iste citlivo vnímal tieto sociálne rozpory aj malý Ondrej.

Ondrej Pavlík začal navštevovať trojtriednu Evanjelickú a. v. ľudovú školu vo Zvolenskej Slatine (pôvodne jednotriedku, neskôr trojtriedku) 1. septembra 1922. Riaditeľom školy v čase, keď ju Ondrej Pavlík navštevoval, bol český učiteľ Karel Štrincl (1886–?). V Pavlíkovej pozostalosti v Slovenskom národnom archíve sa zachoval ucelený rad jeho vysvedčení z ľudovej a meštianskej školy a učiteľského ústavu, z ktorých možno rekonštruovať jeho školské a študijné výsledky, z ktorých vyplýva, že O. Pavlík bol bystrým a slušným žiakom, ktorý prospieval výborne či veľmi dobre vo všetkých predmetoch, ako aj v správaní (mravoch a pilnosti). Menšie problémy mal vo vyšších ročníkoch s náboženstvom a hudbou. Vo svojich životopisných poznámkach spomína, že neskôr ho učil aj správca školy a učiteľ-organista Július Slujka a náboženstvo ho „učil (a aj odučil)“ katechéta Michal Bázlik.² Autor predhovoru k Pavlíkovmu Náčrtu bibliografie Viliam Hotár trefne napísal, že na ľudovej škole „...neupozornil na seba ešte ničím výnimočným“ (Ruttkayová, 1986, s. 8).

Po absolvovaní piatej triedy stál mladý Ondrej Pavlík pred otázkou, či a na akej škole bude pokračovať v školskej dochádzke. Aj keď finančná situácia v rodine nebola v čase nastupujúcej hospodárskej krízy dobrá, jeho otec trval na tom, že Ondrej ako najmladší „musí ísť do škôl“, hoci jeho matka bola za to, aby sa zapojil do domáceho hospodárstva.³ Prevážil názor otca, aby pokračoval v štúdiu na meštianskej škole, ktorá bola zriadená vo Zvolenskej Slatine rok predtým (1925).

Meštianska škola bola vyššou ľudovou školou a oproti vyšším ročníkom ľudovej školy poskytovala o niečo širší rozsah vyučovacích predmetov, pričom výučbu uskutočňovali kvalifikovanejší, tzv. odborní učitelia. V povojnových rokoch však bol koncept meštianskej školy podrobený kritike, sám Pavlík napr. vo svojom reformnom návrhu z roku 1945 sa o jej profile vyjadruje kriticky a odmietavo: „Vzdelávanie na tejto škole je úplne neuspokojivé. Na učebnom pláne, osnovách a didaktike tejto školy je toľko nezdravých a protipokrokových zásad, že výkon celej meštianskej školy je úplne neuspokojivý.“ (Pavlík, 1975, s. 31).

Napriek prechodu z ľudovej do meštianskej školy (náročnejšie vyučovacie predmety, vyššie požiadavky učiteľov i systém odborných učiteľov) si zlepšil celkový prospechový priemer vo viacerých predmetoch. Priemer jeho známok osciloval medzi 1,05 po 2,06. Po skončení riadneho školovania na meštianskej škole absolvoval Ondrej Pavlík jednoročný náukobeh, a to na Meštianskej škole vo Zvolene.

²PAVLÍK, Ondrej, 1971. *Biografické údaje pre prof. Jozefa Máteja k 55. roku života*, s. 1. Rukopis. Kópia v Múzeu školstva a pedagogiky, Bratislava.

³*Vlastný životopis z 9. 10. 1951*, s. 1. Fond Akademik O. Pavlík. Bez sign., kr. 9. Slovenský národný archív, Bratislava.

O. Pavlík ako študent učiteľstva

Po ukončení troch ročníkov meštianskej školy a jednoročného náukobehu hlásil sa Ondrej Pavlík na štúdium na Štátnom československom koedukačnom učiteľskom ústave v Lučenci, avšak nebol na štúdium prijatý pre nedostatok miesta.⁴ Preto sa rozhodol opakovať v školskom roku 1931/32 jednoročný náukobeh, tento raz na Meštianskej škole v Lučenci. Triednym učiteľom sa mu stal Gustáv Pavlovič.⁵ Hoci mal školu vo vzdialenejšej lokalite, prospech si podstatnejšie zlepšil. Iste v tom zohral rolu predchádzajúci neúspešný pokus dostať sa na ďalšie štúdium. Zlepšený prospech, príhovor triedneho učiteľa Gustáva Pavloviča a Pavlíkov trvalý a seriózný záujem o štúdium nakoniec vyústilo v úspešné absolvovanie prijímacích skúšok a v nasledujúcom školskom roku sa stal študentom na Štátnom československom koedukačnom učiteľskom ústave v Lučenci. Ako V. Hotár v predhovore k Náčrtu bibliografie Ondreja Pavlíka vyslovil s trochou nadsázky: „Sklamanie ho neodradilo, ba naopak: prvýkrát sa výraznejšie prejavila jedna z neskorších charakteristických povahových čít: schopnosť mobilizovať morálno-vôľové rezervy pri zdolávaní prekážok.“ (Ruttkayová, 1986, s. 8).

Táto učiteľská prípravka s mnohoročnou tradíciou (zriadená 1869) patrila medzi popredné učiteľské ústavy na Slovensku. Riaditeľom školy bol v tom čase Rudolf Auerhan (1882–?, český stredoškolský profesor), Pavlíkovým triednym učiteľom bol PhDr. Vladislav Ružička (1894–1973, historik školstva a pedagogiky). Keďže finančných prostriedkov na internátne ubytovanie v Lučenci sa Pavlíkovej rodine nedostávalo, denne po celé štyri roky dochádzal zo Zvolenskej Slatiny do Lučenca vlakom (43 km). Sám o tom v spomienkach píše: „Odchádzal som ráno o pol siedmej, vracal sa večer o pol deviatej. Keďže nedostával ani štípendium, riešil svoju zlú finančnú situáciu vo vyšších ročníkoch kondíciami ,bohatším, ale hlúpejším‘ spolužiakom z Lučenca, 5 Kč za hodinu. To som už bol ,veľký pán‘ “. ⁶

Spomedzi profesorov ústavu si rád spomína na svojho triedneho učiteľa PhDr. Vladislava Ružičku (učil ho dejepis, zemepis a pedagogiku), Jozefa Vavra (1910–1970), ktorý ho zasvätil do krás slovenskej literatúry, na telocvikára Jána Havlíčka, ale aj na Štefana Adamoviča (1903–1961), učiteľa náboženstva. V rámci cvičnej školy bol v úzkom kontakte s Gustávom Pavlovičom, o ktorom sa zmienil, že „veľmi mi zdvihol moje sebavedomie, jeho zásluhou som sa stal najlepším žiakom v triede“.⁷ Podľa menoslovu žiakov vo výročných správach za jednotlivé školské roky je pri jeho mene od prvého školského roku hviezdička, ktorá označovala žiakov prospievajúcich s vyznamenaním.⁸ Jeho prospech osciloval medzi 1,53 po 1,85 priemeru známok. Uznáním jeho vynikajúcich študijných úspechov bolo, že spolu so

⁴PAVLÍK, Ondrej, 1971. *Biografické údaje pre prof. Jozefa Máteja k 55. roku života*, s. 1. Rukopis. Kópia v Múzeu školstva a pedagogiky, Bratislava.

⁵Gustáv Pavlovič (1907–1990), pedagóg, vysokoškolský učiteľ, v neskorších rokoch spolupracoval s O. Pavlíkom na mnohých pedagogických fórach.

⁶PAVLÍK, Ondrej, 1971. *Biografické údaje pre prof. Jozefa Máteja k 55. roku života*, s. 8. Rukopis. Kópia v Múzeu školstva a pedagogiky, Bratislava.

⁷Tamže, s. 1.

⁸VI. výročná správa Štátneho čl. koedukačného učiteľského ústavu v Lučenci za školský rok 1932–33, 1933. Lučenec: Gutenberg, s. 20.

žiakom IV. triedy Jánom Laciakom dostal ako treťoročiak pri príležitosti 85. výročia narodenia T. G. Masaryka, jubilejnú medailu s vyobrazením prezidenta darovanú Ministerstvom školstva a národnej osvety ako odmenu za usilovnosť a vzorné správanie.⁹

Koncom školského roku 1935/36 sa Ondrej Pavlík podrobil skúške dospelosti, ktorú absolvoval s vyznamenaním. Oprávňovala ho k ustanoveniu na verejných ľudových školách s vyučovacím jazykom slovenským v znení slovenskom. Na vysvedčení, ktoré je identické s koncoročným hodnotením, je podpísaný ako predseda skúšobnej komisie Dr. Štefan Hatala, riaditeľ ústavu Rudolf Auerhan a triedny učiteľ PhDr. Vladislav Ružička.¹⁰

Spoločenské a politické formovanie O. Pavlíka

Ondrej Pavlík sa popri študijných povinnostiach začal zaujímať aj o pedagogické, spoločenské a politické dianie. Je zrejme, že preštudoval požadovaný okruh pedagogickej literatúry. Možno sa pri tom oprieť o svedectvo jeho spolužiaka Ondreja Stojku, ktorý uvádza, že prof. V. Ružička svojich žiakov oboznamoval: „nielen so študijnou literatúrou, ale aj s odbornou, najmä pedagogickou literatúrou, a tak sme často už vy vyšších ročníkoch referovali a diskutovali o najnovšej našej i zahraničnej pedagogickej literatúre...“.¹¹ Z výročných zpráv je zrejme, že žiaci učiteľského ústavu sa učili z učebníc a čítali pedagogické diela, napr. Švadlenkovu Obecnú pedagogiku, Didaktiku a logiku, Kubáľkovu prácu Vyučovanie v triede elementárnej, Kádnerove a Šlosarove Stručné dejiny pedagogiky, Buzekov a Heřmanského Úvod do právnej organizácie národného školstva a ďalšie, ktoré mohli byť dobrým základom pre prax budúcich učiteľov. Popri tom mala škola k dispozícii i viacero spoločenských, kultúrnych a pedagogických časopisov, napr. Pedagogický zborník, Naša škola, Národná škola slovenská, Časopis pre občiansku a brannú výchovu, Českého učiteľa a pod.¹²

Ako štvrták sa stal v školskom roku 1935/36 predsedom študentského samovzdelávacieho krúžku Detvan na tamojšom učiteľskom ústave. Na jeho pôde vystúpil s prednáškami *Slovenská povojnová poézia*, *Ako riešil sociálnu otázku Tolstoj*, *Jége sedemdesiatnikom* a *Za Otakarom Kádnerom*. Prednášal aj o Sovietskom zväze a o polárnej výprave Čeljuskin.¹³

Ondrej Pavlík sa počas štúdia prvý raz prejavil aj publicisticky. V Národnom týždenníku uverejnil po názvom *Deň jara a deň práce* beletrizovanú správu o školskom výlete do sklárne v Katarínskej Hute.¹⁴ Príspevok nesie rukopis začínajúceho prispievateľa, ktorý kvetnato

⁹VIII. výročná zpráva Štátneho čsl. koedukačného učiteľského ústavu v Lučenci za školský rok 1934–35, 1935. Lučenec: Gutenberg, s. 6.

¹⁰Vysvedčenia zo Štátneho čsl. Koedukačného učiteľského ústavu v Lučenci. Fond Akademik Pavlík. Bez sign., kr. 9. Slovenský národný archív, Bratislava.

¹¹STOJKA, Ondrej. *Spomienky na akademika O. Pavlíka*. Strojopis. Kópia v Múzeu školstva a pedagogiky, Bratislava.

¹²X. výročná zpráva Štátneho čsl. čsl. koedukačného učiteľského ústavu v Lučenci za školský rok 1936–37, 1937. Lučenec: Gutenberg, s. 9–10.

¹³IX. výročná zpráva Štátneho čsl. koedukačného učiteľského ústavu v Lučenci za školský rok 1935–36, 1936. Lučenec: Gutenberg, s. 9.

¹⁴PAVLÍK, Ondrej, 1933. Deň jara a deň práce. *Národný týždenník*. Lučenec: Br. Viest, č. 17, 28. 4., s. 2.

popisuje cestu z Lovinobane do Katarinskej Hute. Výstižne a emocionálne priblížil atmosféru sklárskej továrne, ale najviac naň zapôsobil pohľad na pracujúceho sklára, ktorý vyznieva ako obžaloba sociálneho postavenia robotníkov.

Na základe vlastných životných skúseností z rodnej Zvolenskej Slatiny i z pozorovania spoločenského života sa sformovalo jeho ľavicové zmýšľanie, ktoré neskôr prerástlo do komunistického presvedčenia, tým viac, že už v mladosti sa rozišiel s idealistickým svetonázorom. Týmto presvedčením sa nijakým spôsobom netajil, ako to uviedol o niekoľko rokov neskôr: „Už ako žiak strednej školy (učiteľského ústavu) ... stal som sa známym pred spolužiakmi, profesormi i úradmi svojim komunistickým zmýšľaním a propagovaním budovateľských úspechov Sovietskeho zväzu.“ (Pavlík, 1968, s. 15). Tento svetonázorový prerod sa začal priateľstvom s Michalom Falťanom,¹⁵ jeho vrstovníkom, ktorý vtedy navštevoval lučenecké gymnázium.¹⁶ Na jeho doporučenie sa stal členom študentského marxistického krúžku, v ktorom sa oboznamoval so socialistickou a komunistickou ideológiou, začal čítať časopis socialistických študentov Šíp. Významnú úlohu zohral aj jeho brat, ktorý ho zoznámil s Jánom Fabikom, ktorý si zo Sovietskeho zväzu priniesol obrázkové časopisy, ktoré v Pavlíkovi prebudili veľký záujem o Sovietsky zväz. Je však zrejmé, že na základe týchto materiálov mal Ondrej Pavlík o prvej krajine socializmu a rovnako i jeho generácii druhovia „idealistické, možno až romantické predstavy“ (Černák, 2016, s. 14).

V skutočnosti išlo o zárodoky formovania jeho politického presvedčenia, ktoré zahrňovalo ako prirodzený vzdor mladého študenta proti spoločenskému establishmentu, tak aj vplyv spoločenských zmien, ktoré boli na spadnutie (rozpad ČSR, hrozba vojnového konfliktu).

Úspešným ukončením učiteľského ústavu v Lučenci sa Ondrej Pavlík začlenil do mladej generácie slovenských učiteľov, ktorí sa pripravovali na kvalitných učiteľských prípravkách ako živnej pôdy pre kreovanie mladej slovenskej inteligencie. Zároveň sa na učiteľskom ústave prejavil nielen ako dobrý, ale aj pracovitý, húževnatý a vytrvalý študent. Vykryštalizoval sa tu aj smer jeho neskorších aktivít: učiteľské pôsobenie, pedagogickú tvorbu a politickú angažovanosť.

Použité pramene a literatúra

ČERNÁK, Tomáš, 2016. Ondrej Pavlík – ľavicový intelektuál v odboji a v Povstaní. In: MICHALIČKA, Vladimír, ed. a SLEZÁKOVÁ, Miroslava, ed. *Ondrej Pavlík (1916–1996). Zborník príspevkov zo spomienkového podujatia k 100. výročiu narodenia*. Bratislava: Centrum vedecko-technických informácií SR. ISBN 978-80-89354-68-9.

IX. výročná zpráva Štátneho čsl. koedukačného učiteľského ústavu v Lučenci za školský rok 1935–36, 1936. Lučenec: Gutenberg.

¹⁵Michal Falťan (1916–1960), politik, po roku 1945 poslanec za KSS a povereník SNR pre poľnohospodárstvo, neskôr kritizovaný za buržoázno-nacionalistické „úchyly“.

¹⁶PAVLÍK, Ondrej, 1971. *Biografické údaje pre prof. Jozefa Máteja k 55. roku života*, s. 9. Rukopis. Kópia v Múzeu školstva a pedagogiky, Bratislava.

- PAVLÍK, Ondrej, 1933. Deň jara a deň práce. *Národný týždenník*. Lučenec: Br. Viest, č. 17, 28. 4.
- PAVLÍK, Ondrej, 1968. *Svedectvo dokumentov akademikovi Pavlíkovi a tých ďalších*. Bratislava: Vydavateľstvo politickej literatúry.
- PAVLÍK, Ondrej, 1971. *Biografické údaje pre prof. Jozefa Máteja k 55. roku života*. Rukopis. Kópia v Múzeu školstva a pedagogiky, Bratislava.
- PAVLÍK, Ondrej, 1975. Návrh na reformu školského systému. In: *Z bojov o jednotnú školu*. Bratislava: SPN.
- RUTTKAYOVÁ, Katarína et al., 1986. *Náčrt personálnej bibliografie Ondreja Pavlíka*. Martin: Matica slovenská.
- STOJKA, Ondrej. *Spomienky na akademika O. Pavlíka*. Strojopis. Kópia v Múzeu školstva a pedagogiky, Bratislava.
- VI. výročná zpráva Štátneho čsl. koedukačného učiteľského ústavu v Lučenci za školský rok 1932–33, 1933*. Lučenec: Gutenberg.
- VIII. výročná zpráva Štátneho čsl. koedukačného učiteľského ústavu v Lučenci za školský rok 1934–35, 1935*. Lučenec: Gutenberg.
- Vlastný životopis z 9. 10. 1951*, s. 1. Fond Akademik O. Pavlík. Bez sign., kr. 9. Slovenský národný archív, Bratislava.
- Vlastný životopis z 9. 10. 1951*. Fond O. Pavlík. Bez sign., kr. 9. Slovenský národný archív, Bratislava.
- Vysvedčenia zo Štátneho čsl. Koedukačného učiteľského ústavu v Lučenci*. Fond Akademik Pavlík. Bez sign., kr. 9. Slovenský národný archív, Bratislava.
- X. výročná zpráva Štátneho čsl. čsl. koedukačného učiteľského ústavu v Lučenci za školský rok 1936–37, 1937*. Lučenec: Gutenberg.